

POVIJESNI PRIKAZ NASTAVNIH, ZNANSTVENIH I STRUČNIH AKTIVNOSTI SURADNIČKIH HRVATSKO-SLOVENSКИH INSTITUCIJA NA PODRUČJU PČELARSTVA

Ivana TLAK GAJGER¹, Vlasta JENČIČ², Maja SMODIŠ ŠKERL³, Metka PISLAK OCEPEK⁴

Zavod za biologiju i patologiju riba i pčela Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovan je odlukom Senata Sveučilišta u Zagrebu 14. prosinca 1936. godine kao zasebna znanstvena i nastavna jedinica pod nazivom Institut za biologiju i patologiju pčela, svilaca, riba, rakova, školjki i drugih mekušaca. Iste godine odlukom Fakulteta je naziv Institut promijenjen u Zavod. Osnivanje Zavoda proizašlo je iz potrebe za razvojem i unaprjeđenjem nastave, znanosti i praktičnog rada iz veterinarstva, a na područjima pčelarstva i ribarstva. Osnivač Zavoda bio je tadašnji docent, a kasnije profesor i akademik Ivo Tomašec. Naziv Zavoda je nekoliko puta mijenjan, a Statutom iz 1966. godine je ustaljen njegov današnji naziv, jer se većina djelatnosti ostvarivala na područjima biologije i patologije riba i pčela.

Predmet Biologija i patologija pčela i svilaca bio je 1919. godine sastavni dio prvog nastavnog plana Veterinarske visoke škole, a od 1924. godine i Veterinarskog fakulteta u Zagrebu. Nastava iz predmeta Biologija i patologija pčela i svilaca prvi put je održana 1933. godine, a predmet je bio pozicioniran u VIII. semestru. U početku rada Fakulteta nije bilo stalnog nastavnika za predmete iz područja pčelarstva, pa je nastavnik iz Biologije i patologije pčela i svilaca bio prof. dr. sc. Z. Lorković (1933.-1935.). Kao prvi stalni nastavnik za kolegije iz područja biologije i patologije pčela (1935./1936.) bio je izabran dr. sc. I. Tomašec. Od akademske godine 1970./1971. godine izmijenjen mu je naslov u Biologija i patologija pčela. Više slovenskih nastavnika i znanstvenika su dijelove svojeg obrazovanja na području pčelarstva i ribarstva stekli na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu (Tablica 1.).

Akademik I. Tomašec jedan je od osnivača Pčelarskog saveza Hrvatske, njegov prvi predsjednik (12. prosinca 1954. – 1956.; 1964. – 1974.), kao i dugogodišnji član

uređivačkog odbora službenog glasila Saveza. Godine 1968. izabran je i za predsjednika Saveza pčelarskih organizacija Jugoslavije. Pod mentorstvom akademika I. Tomašeca usavršavao se veći broj stručnjaka za bolesti pčela, poput prof. dr. sc. N. Snoj koja je nakon doktorata o noze-mozi osnovala na Veterinarskom odjelu Fakulteta za agromiju, šumarstvo i veterinarstvo u Ljubljani zavod sličan našem u Zagrebu. Time je akademik I. Tomašec značajno pridonio razvoju pčelarstva kao gospodarske grane. Akademik I. Tomašec prvi je izvan Slovenije kojem je Zveza čebelarskih društava Slovenije dodijelila Red Antona Janše prvoga stupnja kako bi mu se „odužila za njegov sveopći požrtvovan rad na napretku pčelarstva“ (1965.). Prof. Đ. Sulimanović izvodio je nastavu za studente veterinarske medicine iz predmeta Bolesti in higijena gojitve rib in čebel od 1992. do 2003. godine na Veterinarskom fakultetu Univerziteta u Ljubljani.

Prof. dr. sc. V. Jenčić je tijekom travnja 2011. godine boravila na razmjeni nastavnika na Zavodu za biologiju i patologiju riba i pčela Veterinarskog fakulteta u Zagrebu (CEEPUS stipendija). Profesori Veterinarskog fakulteta u Zagrebu (prof. Đ. Sulimanović i prof. Z. Petrinec) često su sudjelovali u povjerenstvima za ocjenu i obranu znanstvenih magistarskih i doktorskih radova na području bolesti pčela i riba na Veterinarskom fakultetu u Ljubljani. Izv. prof. I. Tlak Gajger aktivno je sudjelovala u radu povjerenstva za ocjenu i obranu doktorskog rada na području bolesti pčelinjih zajednica pri Fakultetu za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru (2016.).

U okviru Programa za cjeloživotno učenje Erasmus stručna praksa na Kmetijskom inštitutu Slovenije je boravila studentica zagrebačkog veterinarskog fakulteta Martina Sakač (5. svibanj do 5. kolovoz 2014.) pod mentorstvom doc. dr. sc. I. Tlak Gajger i prof. dr. sc. A. Gregorca.

¹ Izv. prof. dr. sc., Zavod za biologiju i patologiju riba i pčela, Heinzelova 55, 10000 Zagreb, Hrvatska

² Prof. dr., Veterinarska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Gerbičeva 60, 1000 Ljubljana

³ Dr., Kmetijski inštitut Slovenije, Hacquetova ulica 17, 1000 Ljubljana

⁴ Dr., Nacionalni veterinarski inštitut, Gerbičeva 60, 1000 Ljubljana

U novije vrijeme suradnička znanstvena aktivnost Veterinarskog fakulteta u Zagrebu i Kmetijskog inštituta u Sloveniji vidljiva je kroz realizaciju međunarodnog bilateralnog hrvatsko-slovenskog projekta: Biokemijski i histokemijski pokazatelji u srednjem crijevu medonosne pčele (*Apis mellifera*) nakon tretiranja nozemoze primjenom dodataka hrani (2016. - 2017.).

Godine 2016. je uspješno završen postupak akreditacije Laboratorija za bolesti pčela – APISlab na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu, koji je osposobljen prema zahtjevima norme HRN EN ISO/IEC 17025:2007 za obavljanje laboratorijskih ispitivanja u području veterinarske medicine u opsegu: Postupak ispitivanja saća s pčelinjim leglom na prisutnost spora bakterija *Paenibacillus larvae* pomoću mikroskopske pretrage; te Postupak utvrđivanja prisutnosti i morfološka identifikacija nametnika *Aethina tumida*, *Varroa destructor* i *Tropilaelaps spp.* U okviru uspostavljanja i održavanja sustava kvalitete pri radu laboratorija je obavljeno međulaboratorijsko testiranje s referentnim laboratorijem za bolesti pčela u Sloveniji (Veterinarski fakultet Univerze u Ljubljani) pod nazivom Međulaboratorijsko pretraživanje na prisutnost *Paenibacillus larvae* metodom mikroskopske bakteriološke pretrage (2015.). APISlab je i Nacionalni referentni laboratorij (NRL).

Za vrijeme Jugoslavije, sve laboratorijske pretrage na prisutnost virusnih uzročnika bolesti riba iz uzoraka prikupljenih na području Slovenije obavljene su u laboratorijima Zavoda za biologiju i patologiju riba i pčela Veterinarskog fakulteta u Zagrebu.

Važnost pčela i zdravstvene problematike pčelinjih zajednica bili su prioritet od samog osnivanja Veterinarskog zavoda Slovenije. U početku, laboratorijsku dijagnostičku aktivnost su provodili stručnjaci Bakteriološkog instituta, a krajem pedesetih godina prošlog stoljeća je aktivnost na tom području preuzela dr. sc. Neža Snoj, koja je završila dodiplomski i poslijediplomski studij na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu. Po uzoru Zavoda za biologiju i patologiju riba i pčela u Zagrebu, osnovala je Institut za zdravstvenu zaštitu riba i pčela, gdje se provodila stručna, znanstvena i pedagoška djelatnost. Nakon 1993. godine Institut se udružio s Institutom za bolesti divljači i preimenovan je u Institut za zdravstvenu zaštitu divljih životinja, riba i pčela. Danas sve aktivnosti obavljaju se na Institutu za patologiju, divljač, ribu i pčele u Odjelu za zdravstvenu zaštitu i gojidbu divljači, pčela i akvakulturu. U okviru tog odjela djeluje Laboratorij za zdravstvenu zaštitu pčela i NRL za pčelinje bolesti, koji je uključen u mrežu europskih referentnih laboratorija. Pored zadataka za potrebe

Tablica 1. Prikaz završnih diplomskih, magistarskih i doktorskih radova slovenskih stručnjaka na području pčelarstva i ribarstva na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu.

Ime i prezime kandidata	Datum obrane	Naslov rada	Mentor
DIPLOMSKI RADOVI			
Danijel Gospić	17.09.2002.	Kontrolirano mriješćenje Koi šarana	Izv. prof. dr. sc. Zdravko Petrincec
MAGISTARSKI RADOVI			
Anton Jeromel	25.03.1975.	Zimovanje riba	Prof. dr. sc. Nikola Fijan Dr. sc. Ivo Balčer
Jože Ocvirk	23.06.1982.	Virusna hemoragična septikemija pastrva - prikaz slučaja bolesti i prve izolacije egtved virusa u Jugoslaviji	Prof. dr. sc. Nikola Fijan Prof. dr. sc. Neža Snoj
Aleš Gregorc	09.04.1991.	Utjecaj oplodnjaka i drugih vanjskih čimbenika na učestalost nozemoze u medonosnoj pčeli (<i>Apis mellifera carnica</i> Palm)	Prof. dr. sc. Nikola Fijan
Mira Jenko-Rogelj	17.07.1992.	Pripremanje primarnih kultura stanica kranjske pčele medarice (<i>Apis mellifera carnica</i> , Pallman, 1879)	Prof. dr. sc. Đuro Sulimanović
Barbara Strmole	23.07.1993.	Raširenost i učestalost nekih bolesti pčela na području slovenskog primorja	Prof. dr. sc. Đuro Sulimanović
DOKTORSKI RADOVI			
Neža Snoj	09.07.1958.	Otpornost spora <i>Nosema apis</i> prema nekim fizikalnim i kemijskim sredstvima	Prof. dr. sc. Ivo Tomašec

Na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu prije uvođenja obveze izrade diplomskih radova diplomirali su Kokot Božidara (27.06.1956.), Neža Snoj (04.07.1956.) i Franc Javornik (22.01.1960.).

Nacionalnog veterinarskog instituta, koji djeluje na Veterinarskom fakultetu, na Institutu provodi se dodiplomski i poslijediplomski studij iz područja bolesti i zdravstvene zaštite pčela te aktivnosti vezane uz istraživačke projekte. Kmetijski inštitut Slovenije je Druga priznata organizacija u pčelarstvu po suradnji s Čebelarskom zvezom Slovenije, a obavlja stručne zadatke na području selekcije kranjske pčele u okviru uzgojnog programa za kranjsku pčelu (Rejskega programa za kranjsko čebelo). Stručna djelatnost obuhvaća i nadzor nad uzgojem pčelinjih zajednica, kontroliranje varooze, proizvodnju i određivanje kakvoće pčelinjih proizvoda, te savjetovanja o primjeni akaricida i dezinficijensa u pčelarstvu.

U okviru zajedničkih stručnih aktivnosti, a po pozivu Slovenskog akademskog čebelarskog društva I. Tlak Gajger je u Ljubljani održala predavanje Vpliv prehranskih dodatkov na razvoj bolesti v čebelji družini (2016.). U organizaciji i po pozivu Čebelarske Zveze Slovenije I. Tlak Gajger održala je više javnih stručnih predavanja za pčelare vezano uz prepoznavanje, kontroliranje i suzbijanje bolesti pčela, ali i u vezi koordinacije s veterinarskim službama i dijagnostičkim laboratorijem, kako bi poboljšali proizvodnost i istodobno očuvali zdravlje pčelinjih zajednica (2011. - 2013.). U organizaciji i po pozivu Pčelarskog Saveza Hrvatske M. I. Smodiš Škerl održala je više stručnih predavanja za pčelare vezano uz hranidbu pčela i uzgajanje pčelinjih matica (2012., 2014., 2018.). Prof. dr. A. Gregorc održao je predavanja na simpozijumu u organizaciji Apimondia (1991., 1995.) vezano uz kvalitetu matica i nozemozu u oplodnjacima kao i predavanje na COLOSS konferenciji održanoj u Zagrebu (2009.) s temom gubitaka pčelinjih zajednica u Sloveniji.

